

ЦЭРГИЙН АНГИД БАЙЛДААНЫ ТУГ ГАРДУУЛАХ, АНГИЙГ НЭРЭМЖИТ БОЛГОХ ЖУРАМ

Цэргийн ангид Байлдааны туг гардуулах журам

1. Монгол Улсын Батлан хамгаалах, хил хамгаалах, дотоодын цэрэг болон онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн засгийн газрын гишүүний тушаалаар цэргийн ангид Байлдааны тугийг үнэмлэхийн хамт гардуулна.

2. Байлдааны туг хүлээн авахдаа “Цэргийн жагсаалын дүрэм”-д заасан журмын дагуу зэвсэгтэй жагсана.

Байлдааны нөхцөлд Байлдааны туг гардуулахад жагсах журмыг цагийн байдлыг харгалзан ахлах дарга тогтооно.

3. Байлдааны туг хүлээж авахдаа ангийн захирагч, тугч, туг хамгаалагчдыг болон тугийн салааг Байлдааны туг гардуулахаар ирсэн даргын мэдэлд томилон гаргана. Байлдааны туг гардуулах дарга, тугийн салаа нь “Цэргийн жагсаалын дүрэм”-ийн 196, 197 дугаар зүйлийг дагаж мөрдөнө.

4. Тугч тогтоосон цагт Байлдааны тугийг гэртэй нь залж, Байлдааны туг гардуулах даргын ард 3 алхам зайтай явж, анги жагссан газарт очно. Тугч Байлдааны тугийг зүүн мөрөндөө авч, туг хамгаалагчид түүнтэй зэрэгцэн явна.

Байлдааны туг гардуулах даргыг жагсаалд 40-50 алхам ойртож ирмэгц ангийн захирагч **“Бригад”, /хороо, отряд/, Байлдааны тугийн дор-НОМХОН, Зэрэгц-БАРУУН ТИЙШ /ЗҮҮН ТИЙШ, ДУНДАА/** команд өгнө. Үлээвэр найрал хөгжимд “Тугийн марш” тоглоно.

5. Ангийн захирагч команд өгч ёслоод, Байлдааны туг гардуулах даргыг угтан алхах үед үлээвэр найрал хөгжимд хүндэтгэн угтах марш эгшиглэнэ:

“Эрхэм хошууч генералд, Мотобуудлагын ... дугаар ангийн бригад /хороо, отряд/-ын бие бүрэлдэхүүн, Байлдааны туг хүлээн авахаар жагссан. Бригад /хороо, отряд/-ын захирагч хурандаа .....”.

Захирагч Байлдааны туг гардуулах даргад илтгэл өгөхөөр зогсмогц хөгжим тоглолтоо зогсооно. Тугч Байлдааны тугаа баруун талдаа эгц барьж зогсоно.

6. Байлдааны туг гардуулах дарга илтгэл аваад, жагсаалыг голлон зогсож ангийн бие бүрэлдэхүүнтэй мэндэлнэ. Даргыг мэндлэхээр явах үед тугч, туг хамгаалагчид түүнтэй зэрэг алхаж жагсаал уруу харж зогсоно. Тугч Байлдааны туг гардуулагчийг очиход Байлдааны тугаа баруун гар тийш налуулан хоёр гараар барьж зогсоно. Туг гардуулагч тугийг гэрнээс гарган дэлгэж, тугч Байлдааны тугаа босгож, хоёр гараар бариад ангийн жагсаал руу харж зогсоно.

Туг гардуулагч үнэмлэхийг уншиж, туг, үнэмлэхийг ангийн захирагчид гардуулна. Ангийн захирагч Байлдааны тугийг хүлээж авахдаа малгайгаа авч, зүүн гартаа бариад, зүүн хөлөө нэг алхан сөгдөж баруун гараараа Байлдааны тугнаас адис аваад босч, малгайгаа өмсөн туганд ёсолсны дараа туг гардуулагчаас тугийг авч, хоёр гараар дээш өргөж, ангийн бие бүрэлдэхүүнд харуулахад тэд гурвантаа **“Урай”** цуурайтуулна. **“Урай”** дуусмагц үлээвэр найрал хөгжимд Монгол Улсын “Төрийн дуулал” эгшиглэнэ.

7. Ангийн захирагч, **“Төрийн дуулал”** эгшиглэж дуусмагц Байлдааны

тугаа тугчид шилжүүлж, **“Тугч, миний хойноос алхаад-МАРШ”** команд өгнө. Тугч **“Алхаад”** анхааруулах командаар Байлдааны тугийн ишийг тогтоогчид хийнэ.

8. Ангийн захирагч тугч, туг хамгаалагчдыг өөрөөсөө 3 алхам зайтай жагсаалын урдуур дагуулан явж, зүүн үзүүрт хүрээд эргэн баруун үзүүрт очиж тугч, туг хамгаалагчдыг жагсаалд байрыг нь эзлүүлнэ. Ангийн захирагчийн **“Тугч, миний хойноос алхаад-МАРШ”** командаас эхлэн жагсаалд байраа эзлэх хүртэл үлээвэр найрал хөгжимд “Тугийн марш” тоглоно. Энэ үед ангийн бие бүрэлдэхүүн Байлдааны тугаа дагуулан хараа гаргаж хүндэтгэнэ.

Тугч байраа эзэлж, хөгжим тоглолтоо зогсоомогц ангийн захирагч жагсаалаас гарч, жагсаалын алхаагаар явж түүнийг голлон, Байлдааны туг гардуулагчтай зэрэгцэн зогсоод **“БОЛНО”** команд өгнө.

9. Байлдааны туг гардуулагч, Байлдааны туг хүлээн авсантай холбогдуулан нийт бие бүрэлдэхүүнд баяр хүргэхэд гурвантаа “Урай” цуурайтуулна. Түүний дараа ангийн захирагч үг хэлнэ. Төгсгөлд нь ангийн нийт бие бүрэлдэхүүн Байлдааны туг гардуулагчийн урдуур ёслолын жагсаалаар явж өнгөрөөд байраа дахин эзэлж, Байлдааны тугийг “Цэргийн жагсаалын дүрэм”-д заасан журмаар хадгалах байранд нь зална.

10. Ангийн захирагч Байлдааны туг хүлээж авсан тухай тушаал гаргана. Тушаалд туг хадгалах байрыг тогтоож, туг залагч, тугч, туг хамгаалагчдыг томилно.

11. Байлдааны тугийг залах, байрлуулах, оруулах ажиллагааг “Цэргийн жагсаалын дүрэм”, хамгаалалтыг “Цэргийн хүрээний ба харуулын албаны дүрэм”-д заасан журмаар тус тус гүйцэтгэнэ.

НЭРЭМЖИТ БОЛГОХ ТУХАЙ

12. Ангийн тайван болон байлдааны цагт байгуулсан гавьяаг нь үнэлж шагнах, тэрчлэн эх орны эрх чөлөө, тусгаар тогтнол, бүтээн байгуулалтын үйл хэрэгт гарамгай гавъяа байгуулагчийг мөнхжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоолоор тэргүүний ангийг нэрэмжит болгоно.

13. Цэргийн ангийг нэрэмжит болгосон тухай Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоол болон салбарын бие бүрэлдэхүүний нэрийн жагсаалтад гавъяа байгуулагчийн нэрийг нь бүртгэж, мөнхжүүлэх тухай Батлан хамгаалах, хил хамгаалах, дотоодын цэрэг болон онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн засгийн газрын гишүүний тушаалыг ЗХЖШ /ХХЕГ, ОБЕГ/-ын дарга, Дотоодын цэргийн командлагч, Төрлийн цэрэг /ХЗЦ, АЦ/-ийн командлагч цэргийн ангид гардуулна.

14. Цэргийн ангийг нэрэмжит болгосон болон гавъяа байгуулагчийн нэрийг бие бүрэлдэхүүний нэрсийн жагсаалтад мөнхжүүлэх тухай тогтоол, тушаалыг хүлээн авахдаа анги, байгууллагын бие бүрэлдэхүүн “Цэргийн жагсаалын дүрэм”-д заасны дагуу жагсана.

15. Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоол болон Батлан хамгаалахын сайдын тушаалыг ангийн захирагч /дарга/-д гардуулахад хөгжимд “Төрийн дуулал” эгшиглэнэ. “Төрийн дуулал” эгшиглэж дуусмагц Батлан хамгаалахын сайд, ЗХЖШ /ХХЕГ, ОБЕГ /-ын дарга, Дотоодын цэргийн командлал, Төрлийн цэрэг /ХЗЦ, АЦ/-ийн командлагч, бие бүрэлдэхүүнд баяр хүргэхэд гурвантаа **“Урай”** цуурайтуулна. Төгсгөлд нь ангийн бие бүрэлдэхүүн ёслолын жагсаалаар

явж өнгөрнө.

16. Цэргийн ангийг нэрэмжит болгосон тухай Монгол Улсын Засгийн газрын тогтоол буюу гавьяа байгуулагчийг салбарын бие бүрэлдэхүүний нэрийн жагсаалтад бүртгэж, мөнхжүүлсэн тухай Батлан хамгаалахын сайдын тушаалыг салбарын байранд байрлуулна.

ЦЭРГИЙН АНГИЙГ ӨӨРЧЛӨН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ, ТАТАН БУУЛГАХ ҮЕД БАЙЛДААНЫ ТУГ, ОДОН, ХҮНДЭТ НЭРИЙГ ШИЛЖҮҮЛЭХ ЖУРАМ

17. Цэргийн ангийн нэр, дугаар өөрчлөгдвөл Байлдааны туг уг ангидаа хэвээр хадгалагдах бөгөөд тэр тухай ЗХЖШ /ХХЕГ, ОБЕГ /-ын дарга, Дотоодын цэргийн командлагч, Байлдааны тугийн үнэмлэхэд тэмдэглэж, баталгаажуулна.

18. Ангийн дайчин уламжлал, байгуулсан гавьяа, хөдөлмөрийн амжилтыг мөнхжүүлэх зорилгоор түүний Байлдааны туг, одон, хүндэт нэрийг өөр ангид шилжүүлж болно. Ангийг өөр анги болгон өөрчлөн зохион байгуулбал уг ангийн Байлдааны туг, үнэмлэх, одон, хүндэт нэрийг шинэ ангид бүрэн шилжүүлнэ. Хоёр буюу түүнээс дээш ангийг өөрчлөн зохион байгуулах үед эдгээр ангийн нэгний нь Байлдааны туг, үнэмлэх, одон, хүндэт нэрийг шинэ ангид шилжүүлж, бусад ангийн Байлдааны туг, үнэмлэх, одон, хүндэт нэрийг тогтоосон журмаар хураана.

Байлдааны туг, үнэмлэх, одон, хүндэт нэрийг шинэ ангид шилжүүлэх асуудлыг Батлан хамгаалах сайдын тушаалаар /Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар/ шийдвэрлэнэ.

19. Цэргийн ангийг татан буулгах үед Батлан хамгаалахын сайдын тушаалаар тухайн ангид дурсгалыг нь мөнхжүүлсэн дайчны нэрийг уг ангийн нэр, дугаар, туг, одон, хүндэт нэрийг шилжүүлэх ангид залгамжлуулж болно.

БАЙЛДААНЫ ТУГИЙГ ХАДГАЛЖ ХАМГААЛАХ, АРЧЛАХ ЖУРАМ

20. Цэргийн ангийн Байлдааны тугийг:

- байнгын байрлал, хот, суурин газарт байрлахад-ангийн штабт;
- сургалтын төв /хээрийн байрлал/-д байрлах үед
- тусгайлан бэлтгэсэн байранд;
- хээрийн сургууль, байлдааны үед ангийн захирагчийн заасан газарт (шилэн хоргонд) хадгална.

21. Дайны үед зохион байгуулагдах цэргийн ангиудын Байлдааны тугийг тайван цагт хийж, ЗХЖШ-т хадгална.

22. Ангийн штабын дарга, Байлдааны тугийг одонтой нь хамт эвхэж гэрэнд нь хийж лацдан, нууцын өрөөнд, эсхүл тусгайлан зассан шилэн хоргонд босоо байрлуулан, гадна талыг лацдаж, харуул хамгаалалттай хадгалахыг зөвшөөрнө.

Тугийг гэрэнд хийхдээ Соёмбыг дотогш харуулан хуйлна.

23. Байлдааны туг нь харуулын байнгын хамгаалалтад байна. Байлдааны тугийг ангийн захирагчийн тушаалын үндсэн дээр залж гаргана. Түүнийг залахдаа тугийн салаагаар хамгаалуулна.

24. Ангийн байлдааны тугийг тээвэрлэх, түр хугацаанд хадгалахад зориулагдсан аяны тусгай хайрцагтай байх бөгөөд хэмжээ, загварыг “Цэргийн албыг зохион байгуулах заавар”-т тусгасан байна.

25. Ангийг шилжүүлэн байрлуулахаар тээвэрлэх үед Байлдааны туганд зориулж тусгай автомашин, вагон, нисэх онгоц гаргана. Байлдааны тугтай хамт тугч, туг хамгаалагч, харуул явна. Байлдааны тугтай хамт мөнгөний болон нууц баримт бичгийн авдрыг тээвэрлэж болно.

26. Байлдааны тугийг зөв хадгалах, арчлах асуудлыг ангийн захирагчийн нэгдүгээр орлогч, штабын дарга хариуцаж, дараах үүргийг биелүүлнэ:

26.1. Байлдааны туганд сард 2 удаа үзлэг хийж, одон, гилбэр, орой, залаа, бүч, иш, гэрний бүрэн бүтэн байдлыг шалгаж, илэрсэн дутагдлыг арилгах арга хэмжээ авч, энэ тухай ангийн захирагчид илтгэх;

26.2. Байлдааны туганд тусгай бүртгэл хөтөлж, түүнд үзлэг хийсэн он, сар, өдөр, илэрсэн дутагдал, түүнийг арилгах талаар авсан арга хэмжээг тэмдэглэнэ.

Захирагчийн нэгдүгээр орлогч, штабын дарга нь Байлдааны туганд үзлэг хийхдээ тугч, туг хамгаалагч, харуулын даргыг байлцуулна.

27. Байлдааны туг нь цас, бороондорохоос тусгайлан хамгаалах ус үл нэвтрэх материалаар хийгдсэн гэр, эсхүл нөмрөгтэй байна.

28. Норсон буюу чийг авсан Байлдааны тугийг байрны гадна сүүдэрт буюу байрны дотор хатаана. Байлдааны тугийг хатаах үед тугч, туг хамгаалагчаар хамгаалуулна.

БАЙЛДААНЫ ТУГ ХҮЛЭЭЛГЭН ӨГӨХ, СОЛИХ, ЗАСВАРЛАХ ЖУРАМ

29. Цэргийн ангийг татан буулгах үед Байлдааны туг, одон, тэдгээрийн үнэмлэх, ангийн товч түүхийг тогтоосон журмын дагуу ЗХЖШ, ХХЕГ, ДЦ, ОБЕГ-ын штабт хүлээлгэн өгнө.

Байлдааны туг, одонг архив буюу музейд шилжүүлэн хадгалуулах асуудлыг ЗХЖШ /ХХЕГ, ОБЕГ/-ын дарга, Дотоодын цэргийн командлагчийн тушаалаар шийдвэрлэнэ.

30. Гэмтэл ихтэй буюу удаан хугацаагаар хадгалснаас хэврэгшин сэмэрч урагдсан, засч сэлбэх бололцоогүй болсон Байлдааны тугийг солино.

31. Байлдааны туг солиулах буюу засварлуулах шийдвэр гаргуулахын тулд анги Байлдааны туг /ЗХЖШ, ХХЕГ, ДЦ, ОБЕГ/-ийг штабт тогтоосон журмаар хүргүүлнэ. ЗХЖШ /ХХЕГ, ДЦ, ОБЕГ /-аас томилсон тусгай комисс, тухайн ангийн захирагчийн нэгдүгээр орлогч, штабын даргыг байлцуулан уг Байлдааны туганд үзлэг хийнэ. Комисс Байлдааны тугийн бүх гэмтэл, түүний үүссэн нөхцөл шалтгаан, түүнчлэн Байлдааны тугийг солих буюу засварлах тухай дүгнэлтээ үзлэгийн актад заана. Байлдааны тугийн үзлэгийн актыг ЗХЖШ /ХХЕГ, ОБЕГ/-ын дарга, Дотоодын цэргийн командлагч баталж, тугийг солих буюу засварлах тухай тушаал гаргана.

Засварласан буюу шинэчилсэн Байлдааны тугийг ЗХЖШ, ХХЕГ, ДЦ, ОБЕГ-ын штабаар дамжуулан ангид хүргэнэ.

Байлдааны хуучин тугийг, товч түүхийн хамт Цэргийн музей /архив/-д шилжүүлнэ.

32. Байлдааны тугийн засварыг зөвхөн Цэргийн дүрэмт хувцасны оёдлын

үйлдвэрт, түүний ишийг анги өөрөө хийнэ.

Тугийг шинээр оёх, засварлах ажлыг мэргэжлийн оёдолчин тусгай байранд, хариуцагч офицер, албан тушаалтны хяналтын дор гүйцэтгэнэ.

Тугийг аль болохоор богино хугацаанд оёж засварлана. Байлдааны тугийг засварлах үеийн хамгаалалтыг тухайн цэргийн хүрээний зохицуулагч зохион байгуулна.

Байлдааны тугийг засварт өгөх, хүлээн авахдаа акт бичнэ.

33 Байлдааны туганд үүссэн толбо, үрчлээг цэвэрлэх, бүчний оёдол бөхлөх зэрэг ажлыг ангийн захирагчийн тушаалаар захирагчийн нэгдүгээр орлогч, штабын дарга хариуцан хийлгэж, дутагдлыг зассан тухай үзлэгийн дэвтэрт тэмдэглэл хийж, захирагчид илтгэнэ.